

PODKOWA (29) sb f

Oba o oraz a jasne.

sg N podkowa (9). ◇ G podkowy (1). ◇ A podkową (8). ◇ pl N podkowy (1). ◇ G podków (3); -ów (1), -(o)w (2). ◇ A podkowy (4). ◇ I podkowami (2). ◇ L podkowach (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII(XVIII) – XVIII w.

1. *Półkolista żelazna podkładka dopasowana i przybijana do kopyta konia lub muła, chroniąca kopyta przed ścieraniem, a zwierzę przed ślizganiem się; solea Mącz, Calep, Cn; calceus Murm; gabatum Mymer¹; babatum BartBydg; ungula equi ferrata Cn (25) : Murm 155; Mymer¹ 14; Babatum, d(icitu)r ferrum, quod annectit faber equo cum gumpho, podkowa BartBydg 17; Muły kował [Neron] frebrynymi potkowami. BielKron 145, 435v; Solea ferrea, Podkowa, quae equis et mulis applicantur. Mącz 398d; wżákże do wżyftkich tych lékarftw nalepiey zász podkową [koniowi] odiać. SienLek 178v, 177, 177v [3 r.], 178 [2 r.], 178v; Solea – Flanderki, fotuliari. Podkowa. Calep 988b; WyprPl B2v.*

W charakterystycznych połączeniach: srebrne podkowy; para podkow; podkową odjąć (4), przysądzić; kować podkowami; pod podkową nabić.

Zwrot: »podkowy łamać« = wykazywać wielką siłę (1): Abowiem máłóć ná tym iż kto powrozy targa/ álbo potkowy łamie/ á dáley nic/ áni fprawy/ áni rády żadney w łobie nie ma RejZwierc 163v.

Przen (5) : RejWiz 4; Więc potym zalię kto ma długi wyciągáć liczy dálekoli do God/ [...] bo będą pieniążki. A tego nie baczy/ iż też łam pan zá thymifz czáfy bieży/ á nie baczy gdzie mu podkowa odpádnie/ á gdzie áż ná fzyię vtknáć ma. RejZwierc 159; Iedno cnotą day przybić ná ocel potkowy. RejZwierc 180.

W porównaniach (2): Iuż fie w káżdym hárdá myfl y ferce odmieni/ Kłufze by ná podkowach żimie y w iefieni. RejWiz 166v; Kto dobrze czyni komu niedobremu/ Iáko potkowy przybił mu ku złemu. RejZwierc 222.

a. *Jako godło na tarczy herbowej (3) : (nagł) Ná Herb Iáłtrzębiec Iáłnie Wielmożnych pánów ze Zborowá. (-) POtkowá s Krzyżem kto to ma ná pieczy/ Nie złe fá ifcie tho obiedwie rzeczy/ [...] Krzyż dułze ftrzeże á potkowá ciáłá RejZwierc 210v; WerKazPap 274.*

2. *Podkówka do butów (4) : Iuż thám [w niebie] nic bot kowány y długiye ołtrogi/ Iuż thám trzeba co nalzey wftáwowáć nogi. Bo drogim páwimentem położono wżędzye/ Gniewáią fie ktho gi tłuc potkowami będzie. RejZwierc [207].*

W porównaniu (1): Scieramy brudne pátrzącz we źwierciádło/ Lepieyby zetrzeć czo ná cnocie zbládło. Iákoby przybił potkowy ná grudzye/ Bychmy pomnieli ná tho zechmy ludzye. RejZwierc 219.

Przen (2) : (nagł) Stách Mężyk Białobocki/ koth. (-) [...] Bo dziś kotá gdy on chce/ wiele ciągnie ludzi/ A on fie y bez potkow/ nigdy nie ogrudzi. RejZwierc 68v; (nagł) Mikołay Sámborecki. (-) Nie práwie zá profťaká/ máią tego ludzye/ Y nie pádnie bez potkow/ chociay y ná grudzye. RejZwierc 82.

AL, JB